

Bogumił Skoczyński

Modele selekcji zbiorów bibliotek uniwersalnych

Biblioteka 1 (10), 49-57

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bogumił Skoczyński

MODELE SELEKCJI ZBIORÓW BIBLIOTEK UNIWERSALNYCH

WSTĘP

Co to jest selekcja? *Słownik Języka Polskiego* Mieczysława Szymczaka (1981) definiuje ją jako „dobór przez eliminację; wybór”. Jeszcze lepiej znaczenie tego słowa precyzuje *Longman Language Activator* (1993): „*selection: a choice made by carefully thinking about which is the best, most suitable, etc.*”

Przedmiotem naszych rozważań będzie selekcja publikacji (książek i czasopism), a obszarem jej działania zbiory biblioteczne, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów bibliotek uniwersalnych.

Pod pojęciem biblioteki uniwersalnej rozumiemy bibliotekę wielodyscyplinarną, której klasycznym przykładem są biblioteki uniwersyteckie, jak na przykład Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, która ma odpowiadać na potrzeby czytelników tak różnych kierunków jak całość humanistyki i prawa, matematyki, fizyki i chemii, nauk o ziemi, nauk o życiu, itp., w sumie kilkunastu dyscyplin tak od siebie odległych jak filologia klasyczna czy orientalna (studia babilońskiego pisma klinowego), a informatyka. Podobnych przeciwieństw czy skrajności da się wymienić bez liku.

Z natury rzeczy więc zbiory bibliotek uniwersalnych są przeciwieństwem zbiorów specjalistycznych, o selektywnym, ściśle określonym, zawężonym polu zainteresowania. Nie mogą się jednak zamieniać w gigantyczne kolekcje zawierające przysłowiowe „wszystko i nic” (mówiąc obrazowym językiem ludowym „mydło i powidło”), gdyż ich wartość, mimo masy nagromadzonych materiałów, oscylowałaby wokół zera. Tak więc konieczność wieloetapowej selekcji narzuca się sama przez się.

I. RODZAJE I CELE SELEKCJI

Preselekcja, tj. wybór dokonywany przed wpływem materiałów do biblioteki, ma miejsce przede wszystkim w działalności kupna, wymiany polskiej i zagranicznej (wybór z ofert wydawców lub partnerów wymiennych, poszukiwania wybranych pozycji z własnej inicjatywy, na zamówienia instytutów uczelni i jej samodzielnych pracowników naukowych oraz innych kategorii kompetentnych czytelników), oraz w mniejszym stopniu w przyjmowaniu darów, ponieważ dość

często zdarza się, że darczyńcy życzą sobie przejęcia przez wybraną przez nich bibliotekę pewnej całości ofiarowywanego zbioru i ewentualnego zagospodarowania wyselekcjonowanej, niepotrzebnej jego części już przez samych bibliotekarzy. Specyficzną odmianą w preselekcji kupna jest ścisła współpraca z wypożyczalnią, która w Bibliotece Uniwersyteckiej kolekcjonuje odrębny zbiór (wyłączony ze zbioru głównego biblioteki) wieloegzemplarzowych tytułów monografii, podręczników i skryptów, które kierownik wypożyczalni wybiera i zamawia w Sekcji Kupna, najczęściej na podstawie sygnałów zebranych od wykładowców lub studentów danych kierunków.

Selekcja pierwotna (natychmiastowa), tj. wybór materiałów po ich wpływie do Działu Gromadzenia, ale przed wprowadzeniem do zbiorów polega na podejmowaniu decyzji o dalszym opracowaniu lub odrzuceniu pozycji fizycznie obecnych już w bibliotece.

Jeśli chodzi o kupno, ten rodzaj selekcji może mieć miejsce tylko incydentalnie, w przeciwnym wypadku świadczyłoby o złej pracy działu. W przypadku innych źródeł wpływów, selekcja pierwotna jest nieodzowna.

Nie chodzi tu o przemyślaną w wymianie dobór tytułów czasopism i serii sprowadzanych od partnerów, choć i to niekiedy jest konieczne, ale o pozycje otrzymywane z tzw. list dubletów, ponieważ precyzja opisu bibliograficznego zamieszczanych na tych spisach materiałów pozostawia często wiele do życzenia i nie zawsze możliwe jest dokładne prognozowanie poziomu naukowego zamawianej pozycji. Zdarzają się i partnerzy, którzy na własną rękę dokładają z różnych względów, najczęściej polityczno-propagandowych, materiały zupełnie nieprzydatne do naszych zbiorów, a czasami wręcz sprzeczne z polityką gromadzenia.

Dary są terenem szczególnie nasilonej selekcji, co wynika z samej istoty pozyskiwania, czy raczej otrzymywania, materiałów bibliotecznych.

Również egzemplarz obowiązkowy prowadzi intensywną selekcję pierwotną tych publikacji, które:

- a) nie odpowiadają profilowi zbiorów (katalogi handlowe, pisma erotyczno-pornograficzne, choć podejrzewam, że w tym ostatnim wypadku znaleźliby się czytelnicy, mniej znaczące tytuły czasopism regionalnych lub zakładowych spoza, w wypadku UAM, terenu historycznej Wielkopolski);
- b) prezentują niski poziom naukowy i edytorski (pseudonaukowe rozprawy z tzw. nauk astrologiczno-tajemnych, łzawe romanse dla kucharek, grafomańskie popisy niektórych literatów „z bożej łaski”, choć w tym akurat przypadku trudno nieraz odróżnić „genialny eksperyment literacki” od popisowej szmiry, itp.);
- c) z dyscyplin znacznie wykraczających poza profil samej uczelni (przykładowo pięknie ilustrowane metody borowania i wrywania zębów, z pewnością bardzo cenne dla dentystów, ale od których widoku robi się niedobrze przeciętnie wrażliwemu bibliotekarzowi);
- d) powtórzone po raz któryś dalsze, niezmienione, wydania podręczników dla różnego typu szkół. Nie miejsce tutaj na sporządzanie pełnego katalogu ro-

dzajów materiału selekcjonowanego w dziale egzemplarza obowiązkowego, dość powiedzieć, że w Bibliotece Uniwersyteckiej UAM proporcja publikacji odrzucanych z przyszłych zbiorów do faktycznie wprowadzanych do zbiorów wynosi 2:1 (najwięcej odrzuca się gazet: popularnych, nieregionalnych, a jednocześnie ważnych tylko dla danego obszaru Polski).

Również pracownicy czytelnicy selekcjonują materiał wybierając z egzemplarza obowiązkowego i z propozycji dostawców kupna pozycje szczególnie przydatne w ich zbiorach podręcznych (w wypadku Biblioteki Uniwersyteckiej czytelnicy: pracowników nauki, studencka humanistyczna, czasopism i nauk matematyczno-przyrodniczych, informacji, zbiorów specjalnych).

Selekcja wtórna (retrospektywna), czyli wyłączanie publikacji z zarejestrowanych w katalogu i umieszczonych w magazynach zbiorów, co można porównać do usuwania martwych części organizmu bibliotecznego. Taka selekcja dotyczy zarówno zbiorów głównych, jak również czytelnicy i wypożyczalni (w tej ostatniej dokonuje się corocznego przeglądu zasobu podręczników i skryptów wyłączając pozycje zacytowane lub niechodliwe).

I tak np. polityka racjonalnej gospodarki przestrzenią magazynową, a jak wiadomo magazyny, mówiąc popularnie, nie są z gumy, wymusiła w Bibliotece Uniwersyteckiej w 1995 roku nowe spojrzenie na gromadzenie czasopism z egzemplarza obowiązkowego i z wymiany. I tak:

- ograniczono w Sekcji Egzemplarza Obowiązkowego liczbę tytułów gazet (dzienników) wprowadzanych do zbiorów do gazet centralnych, a gazet spoza Wielkopolski do tytułów najbardziej reprezentatywnych dla danych regionów (Pomorza, Małopolski, Śląska, itp.), czy to pod względem społeczno-politycznym, czy kulturalnym, przy zachowaniu dla regionu historycznej Wielkopolski (od Piły do Kalisza) pełnej ich reprezentacji;

- zrezygnowano z tytułów serii pozaprofilowych, a w części pozostałych odstąpiono od zasady kompletności gromadzonych z egzemplarza obowiązkowego serii na rzecz ich przydatności do pracy naukowej i dydaktycznej na uczelni;

- w wymianie zagranicznej systematycznie selekcjonuje się tytuły serii i czasopism kierując się względami merytorycznymi i ekonomicznymi.

W wypadku selekcji retrospektywnej tych materiałów likwidacji ulega całość posiadanego tytułu w zbiorach, przez co należy rozumieć jego pełne wycofanie z katalogów i z magazynów.

CELE SELEKCJI

Celów takich jest kilka:

- a) racjonalność ekonomiczna: w kupnie oszczędność pieniędzy „w stanie czystym”, we wymianie ograniczenie do minimum marnotrawstwa ekwiwalentu dostarczanego partnerom w zamian za zbędne publikacje (w grę wchodzi zarówno wartość publikacji na wymianę jak i niebagatelne porto);
- b) unikanie zaśmiecania zbiorów: egzemplarz obowiązkowy, wymiana, dary;

- c) zmniejszenie kosztów magazynowania poszczególnych pozycji, dla których jednostkowy koszt „leżakowania” na półkach magazynu oblicza się aktualnie (tj. w 1996 roku) na 2,20 zł rocznie (cf. Artur Jazdon *Zdobądź i... pozbądź się, czyli uwag kilka o problemach zarządzania zbiorami w Polsce*, art. nieopublikowany - ustalenia własne A.J.);
- d) racjonalne zabudowywanie powierzchni magazynowej, której zapasy w każdej bibliotece są dalece niewystarczające w stosunku do potrzeb.

II. TEORETYCZNY MODEL PRE- I SELEKCJI

Selekcja a globalna polityka gromadzenia zbiorów

Selekcja nie istnieje i nie może istnieć w oderwaniu od globalnej polityki gromadzenia zbiorów i zarządzania nimi. W Bibliotece Uniwersyteckiej UAM politykę taką prowadzi dyrektor biblioteki wspólnie z gronem kierowników kilku najważniejszych działów, tj. gromadzenia, opracowania rzeczowego, udostępniania i magazynowania (z głosem doradczym).

Należy rozróżnić dwie płaszczyzny: gromadzenie czasopism i książek. W pierwszej płaszczyźnie decydujący wpływ na prenumeratę z kupna mają pracownicy naukowcy (fakultety i instytuty UAM same określają jakie życzą sobie tytuły czasopism z kupna, a jednocześnie ponoszą 30% kosztów zamówienia); wymiana zagraniczna sama w zasadzie określa swoją prenumeratę u partnerów wymiennych kierując się ogólnymi wytycznymi dyirekcji.

W drugiej płaszczyźnie, tj. nabywania książek, istnieje *de facto* kilka wpływowych grup decyzyjnych: wykładowcy i studenci (kupno do księgozbioru wypożyczalni), pracownicy naukowcy (kupno do bibliotek zakładowych lub do zbiorów głównych biblioteki centralnej), dyrektor biblioteki (nabytki szczególnie drogie, także kupowane na raty), kierownicy poszczególnych pracowni Oddziału Zbiorów Specjalnych (do księgozbiorów podręcznych tychże pracowni i czytelnia OZS) oraz pracownicy Oddziału Informacji Naukowej (na identycznych zasadach). Politykę gromadzenia pozostałych sekcji, tj. egzemplarza obowiązkowego i wymiany zagranicznej, określa dyrektor w porozumieniu z kierownikiem Oddziału Gromadzenia pozostawiając pracownikom pewien margines swobody w podejmowaniu decyzji. Kupno CD-ROM-ów leży w pełnej gestii dyrektora, który decyduje o prenumeracie baz danych konsultując się z zainteresowanymi instytutami (prócz tego prowadzi się stałe monitorowanie użytkowania baz danych przez poszczególne kategorie czytelników).

Wyraźnie odczuwa się brak kategorii specjalistów dziedzinowych z prawdziwego zdarzenia (ang.: *bibliographer* lub *curator of X collection* lub *subject specialist*, franc.: *bibliographe* lub *responsable de la collection X*, niem.: *Fachreferent*), zwłaszcza w odniesieniu do nauk matematyczno-przyrodniczych. Brak prawnego i finansowego umocowania tej kategorii pracowników uniemożliwia stworzenie w bibliotekach szkół wyższych mechanizmu nabywania i odpowie-

działności za zbiory w danej dziedzinie wiedzy, analogicznego do tego jaki funkcjonuje w krajach anglosaskich (USA i Wielka Brytania), krajach niemieckiego i skandynawskiego obszaru językowego (np. Niemcy, Austria, Dania).

PRIORYTETY SELEKCJI

Głównym priorytetem selekcji jest utrzymanie delikatnej równowagi między poszczególnymi kategoriami zbiorów:

- 1) publikacjami ogólnymi a szczegółowymi: z jednej strony encyklopedie, poradniki, monografie przekrojowe, często wielotomowe, wszelkie wydawnictwa informacyjne bieżące i retrospektywne (bibliografie, roczniki statystyczne, publikacje typu *who's who*, itp.), a z drugiej strony bardzo szczegółowe, wąsko-specjalistyczne prace, rzadko wypożyczane, a jednak niezbędne w toku pracy naukowej;
- 2) publikacjami starymi a nowymi: każda dziedzina wiedzy, także tej uniwersyteckiej, ma swój, jej tylko właściwy, rytm starzenia się osiągnięć, wyników, publikacji (weźmy dla przykładu takie biegunowe przeciwieństwa żywotności i trwałości prac, jak np. filozofia, gdzie dyskutuje się z autorami traktatów sprzed tysięcy lat, a informatyka, której osiągnięcia dezaktualizują się dostównie w naszych oczach);
- 3) publikacjami o względnie krótkiej, średniej i długiej żywotności: te pierwsze to skrypty i część wydawnictw informacyjnych, te drugie to monografie, szersze opracowania, a trzecie - bibliografie, encyklopedie (np. *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana* w 84 tomach, licząc wraz z uzupełnieniami, Madrid-Bilbao 1908-1936, niezwykle szczegółowa, zwłaszcza w odniesieniu do świata hiszpańskojęzycznego, zachowała wielki procent informacji tzw. wiecznych, które nigdy nie ulegną dezaktualizacji, a nawet więcej, wiele z nich jest tym cenniejszych, że praktycznie nigdzie poza tą encyklopedią niedostępnych; encyklopedia ta będąca w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej liczy sobie 127.508 stron, 2.369 tablic, 343 plany i 574 map);
- 4) publikacje powszechnego a unikalnego korzystania: w obrębie samych filologii można przeciwstawić lektury z literatury polskiej (*Trylogia* Henryka Sienkiewicza, *Chłopi* Władysława Reymonta) i powszechnej (*Świętoszek* Moliere'a, *Nędznicy* Victora Hugo, *Wiśniowy sad* Antoniego Czechowa) super specjalistycznym monografiom lingwistycznym wydawanym przez North Holland czy Elseviera (np. Jacek Fisiak ed., *Recent developments in historical phonology* The Hague 1979 Mouton lub Darrell T. Tryon ed., *Comparative Austronesian Dictionary*, vol. 1-4 The Hague-Berlin 1995 Mouton/De Gruyter);

Drugim priorytetem jest przestrzeganie statutowych obowiązków biblioteki danej klasy: do takich szczególnych obowiązków Biblioteki Uniwersyteckiej należą m.in. zadania natury archiwalnej w odniesieniu do literatury regionalnej, rozumianej zarówno jako publikacje polskie i obce o wszelkich aspektach życia

politycznego, gospodarczego, kulturalnego, obyczajowego i religijnego obszaru historycznej Wielkopolski lub/i jako pełna dokumentacja dorobku edytorskiego tego obszaru, zarówno dawnego (w tym również niemieckich książek i czasopism wydanych w XIX wieku na terenie Wielkopolski), jak i współczesnego, niezależnie od reprezentowanego poziomu naukowego, edytorskiego, itp. W tym wypadku selekcja bieżąca i retrospektywna ulega w zasadzie zawieszeniu (z tym, że publikacje współczesnych szkół wyższych miasta Poznania wychodzące poza profil gromadzenia przekazujemy do bibliotek głównych tychże uczelni, by jeśli nie u nas, to w każdym razie w samym mieście, były one zawsze dostępne dla zainteresowanych czytelników).

PROCEDURY SELEKCJI

1) zasady ogólne

Selekcjoner powinien wziąć pod uwagę następujące elementy rozpatrywanego dzieła: temat, zawartość intelektualna, naukowa pozycja autora kiedyś i dzisiaj, potencjalne wykorzystanie, zgodność dzieła z całością kolekcji, pozycja danego domu wydawniczego, język publikacji, itp. Dorzucić należy czas opublikowania dzieła, kontekst lokalny (w/w obowiązek gromadzenia literatury z terenu Wielkopolski w Bibliotece Uniwersyteckiej).

Wszystkie te kryteria, których lista daleka jest od wyczerpania, muszą być skorelowane z ogólną polityką gromadzenia zbiorów w danej bibliotece uniwersalnej. W aktualnej sytuacji wydawniczej, gdy w każdej dziedzinie obserwujemy zalew publikacji, od bardzo popularnych, czasem wręcz prymitywnych, do niezwykle specjalistycznych, o wysrubowanym poziomie, dostępnych wąskiemu gronu ekspertów, upada dawny model gromadzenia pełnych, wyczerpujących kolekcji na jakikolwiek temat.

Zarówno specjalista dziedzinowy (*subject specialist*), jak i selekcjoner powinni być, moim zdaniem, ekspertami w konkretnej dziedzinie wiedzy potwierdzonej cenzusem naukowym, tak, aby z jednej strony mądrze zbierać, a z drugiej równie roztropnie selekcjonować zbiory biblioteczne o tak wysokim nasyceniu fachowymi publikacjami jakie z reguły posiadają uniwersalne biblioteki uczelniane, zwłaszcza uniwersyteckie.

2) kontrola selekcji

Selekcjonerów nie wolno pozostawić samym sobie. Ogólną kontrolę nad ich pracą, oraz przegląd wycofywanego materiału powinien mieć dyrektor biblioteki i w roli jego asystenta w tym zakresie kierownik gromadzenia dysponujący prawem weta w wypadku kontrowersyjnych decyzji selekcjonerów, aby w czas zapobiegać nieroztropnej lub omyłkowej selekcji cennego materiału, a przy selekcji retrospektywnej wręcz niemożliwego do późniejszego odzyskania. W naszej rzeczywistości selekcji dokonują zwykle sami bibliotekarze kierując się bardziej tzw. zdrowym rozsądkiem, niż fachowością w da-

nej dziedzinie wiedzy, stąd pomyłki w ocenie publikacji wydają się nieuniknione. Chodzi więc o to, aby poprzez stworzenie odpowiednich mechanizmów selekcji zminimalizować ryzyko błędnych decyzji.

3) losy wyselekcjonowanego materiału

Każda duża biblioteka na własną rękę usiłuje rozwiązać problem odrzuconego materiału. Biblioteka Uniwersytecka UAM wypracowała własne zasady rozprowadzania dubletów i dzieł wyłączonych. Priorytet ma krążenie publikacji wewnątrz macierzystej uczelni: najpierw materiał zostaje zaproponowany albo na własną wymianę zagraniczną (głównie z darów), albo bibliotekom zakładowym (dublety z wymiany zagranicznej, selekcja zbiorów głównych). Drugim kręgiem odbiorców wyselekcjonowanych książek i czasopism są współpracujące z nami biblioteki szkół wyższych. Trzecim: inne wyspecjalizowane instytucje (kościelne dla publikacji religijnych, np. dalszych wydań modlitewników; polonijne dla podręczników szkolnych, ogólnych publikacji o Polsce, itp.; szkoły z rozszerzonym językiem obcym, w wypadku Poznania głównie niemieckim, dla zdarzającej się z darów literatury w danym języku na poziomie stosownym dla uczniów). W dalszej kolejności niewykorzystany materiał dajemy na tzw. aukcję w gmachu biblioteki, gdzie w „kąciku aukcyjnym” zostają wystawione publikacje, które za symboliczną sumę nabywają studenci. Na makulaturę materiał selekcyjny przekazuje się w ostateczności. Dublety z kupna są rzeczą do tego stopnia przypadkową, incydentalną, że w ogóle nie można mówić o jakimkolwiek problemie.

III. KONTROWERSYJNE PROBLEMY SELEKCJI

1) nowe obszary tematyczne

Burzliwy rozwój wydawnictw po 1989 roku pociągnął za sobą pojawienie się i takich, które serwują czytelnikom publikacje pseudonaukowe. Dwie kategorie takich tytułów rzucają się w oczy: astrologiczno-psychotroniczne (wiedza tajemna, wróżbiarstwo, itp.), oraz poradniki *quasi*-psychologiczne typu „jak być szczęśliwym, gdy jest się biednym, chorym i bezrobotnym” lub paramenedżerskie typu „jak zdobyć majątek łatwo, lekko i przyjemnie”. Niestety, gdyby wszystkie one były tak łatwe do wychwycenia jak owe parodie tytułów, które tu przytoczyłem, nie byłoby żadnego problemu. Często jednak nie wiadomo, co jest prawdą, a co jedynie intelektualnym kuglarstwem. Bibliotekarze czują się zagubieni, zwłaszcza wobec braku poważnych przewodników wydawanej literatury (porównaj korzystną pod tym względem sytuację w USA czy w Wielkiej Brytanii).

2) język publikacji

Takie języki jak angielski, francuski, hiszpański, włoski, niemiecki i skandynawskie (germanistyka szeroko pojęta i skandynawistyka są specjalnościami Biblioteki Uniwersyteckiej w skali ogólnopolskiej) nie budzą wątpliwości, ale

co z takimi językami jak np. litewski, ukraiński, holenderski, węgierski, nie mówiąc o językach orientalnych. Gromadzić czy wyrzucać „oto jest pytanie” mówiąc językiem Shakespeare’a. Problem leży jednak w tym, kto takie obcojęzyczne książki i czasopisma czyta. Po pierwsze, ciągle uruchamia się nowe kierunki na UAM, np. ostatnio lituanistykę, a jeszcze kilka lat temu gromadzenie literatury litewskiej wydawało się niektórym fanaberią Oddziału Gromadzenia, dziś natomiast jest zwykłą koniecznością. Po drugie nikt jeszcze nie przeprowadził rzetelnych badań znajomości języków obcych wśród pracowników uczelni. W konsekwencji język jawi się nam jako tylko jeden z wyznaczników oceny publikacji, lecz w żadnym wypadku nie może stanowić głównego kryterium jej selekcji. Nawiasem mówiąc jestem zwolennikiem pełnej dokumentacji życia politycznego, kulturalnego, religijnego, itp. naszych sąsiadów czy będą to Litwini czy Białorusini, Rosjanie, Ukraińcy, Słowacy, Czesi, oczywiście Niemcy wraz z Serbołużyczanami i nasi zamorscy sąsiedzi, Szwedzi.

3) oryginały a tłumaczenia

Jesteśmy zdania, że dzieła literatury pięknej i podstawowe monografie w danej specjalności powinny być reprezentowane w zbiorach także w oryginale. Te pierwsze dla użytku neofilologów, co rozumie się samo przez się, te drugie dla umożliwienia konfrontacji polskiej terminologii i obcej, zwłaszcza angielskiej (choćby w naukach ścisłych, przyrodniczych, naukach o ziemi), nie mówiąc o tym, że wiele monografii nigdy nie trafi do rąk polskiego czytelnika w tłumaczeniu (habilitacje uniwersytetów francuskich wydawane na zlecenie Université de Paris - Sorbonne, zwane we francuskiej terminologii *doctorat d'état*), a jeśli to dopiero po latach jako pokryte szacowną patyną pozycje klasyków (przykładem niech służy seria „ceramowska” PIW).

4) wielkość nakładu

W żadnym wypadku wielkość nakładu nie może być czynnikiem decydującym przy selekcji zbiorów. Niekiedy niepozorna publikacja w bardzo małym nakładzie staje się czymś istotnym w zbiorach. Ieś lat temu, w latach siedemdziesiątych, dział wymiany otrzymał z ówczesnego ZSRR jakimś niewiarygodnym cudem pozycję zawierającą nigdzie nie cytowane oryginalne dane z badań nad religijnością ludności na obszarze imperium. Skromna broszurka w nakładzie 300 egzemplarzy (na ponad 200-milionowy kraj!) wydana na zlecenie KC KPZR była i nadal jest naukowym i wydawniczym rarytasem, niedostępnym nawet w dużych bibliotekach uniwersyteckich dawnego imperium.

5) specyficzni wydawcy

Takimi specyficznymi wydawcami, o charakterze już historycznym w kulturze polskiej są wydawcy emigracyjni, których najlepszym przykładem jest *Institut Littéraire* z Maisons-Laffitte, kierowany od przeszło pięćdziesięciu lat przez jego twórcę, redaktora Jerzego Giedroycia. Wiele pozycji wydanych kiedyś poza granicami Polski jest wznawianych obecnie w kraju (wspomnienia sybiraków, dzieła generała Andersa i innych wojskowych związanych z tzw. obozem lon-

dyńskim, utwory Miłosza, Gombrowicza, Hemara i innych), ale z każdym rokiem cenniejsze będą oryginalne, pierwsze wydania, tym bardziej, że ich nakłady były częstokroć bardziej niż skromne i nie ulega kwestii, że powinny być chronione i zachowane w bibliotekach jako świadectwo polskiej kultury dla przyszłych pokoleń.

IV. ZAMIĄST KONKLUZJI

Dlaczego tytuł niniejszych rozważań akcentuje liczbę mnogą rzeczownika „model”? Odpowiedź jest prosta: ponieważ każda biblioteka może, wychodząc z przedstawionych wyżej elementów mechanizmu selekcji, sama skonstruować swój własny, oryginalny model selekcji dostosowany do swoich specyficznych potrzeb. A konieczność przyjęcia pewnej przemyślanej procedury i wprowadzenia jej w życie w wielkich bibliotekach uniwersalnych nie budzi w nikim najmniejszych wątpliwości.

ABSTRAKTY - ABSTRACTS

Zbigniew Sławiński: Libraries and the national consciousness.

The article broadly and comprehensively describes Polish research and people's libraries in the Wielkopolska region (Greater Poland) during the period of partitions, and their struggle for maintaining Polish national consciousness. The role of the following libraries is analysed: Raczyński Library, Library of the Polish Academy of Sciences - Kórnik, Library of the Poznań Society of the Friends of Science (PTPN) as well the libraries of the Society for People's Education (Tow. Oświaty Ludowej) and the Society for People's Reading Rooms (Tow. Czytelni Ludowych). The article is a further contribution to an attempt at explaining the organisational activities in the partitioned country.

Teresa Dachtera: Konstanty Świdziński and his collection

The article summarises the life and work of Konstanty Świdziński, a person of great merit in the history of Polish culture though much underestimated. Konstanty Świdziński was a collector, bibliophile, and scholar and lived in the nineteenth century. His collection of books and pictures made valuable addition to the Krasieński's Estate Library (Biblioteka Krasieńskich).

Barbara Zakrzewska-Nikporczyk: Internet for librarians, with special regard to its use by music librarians.

The following paper was presented at the National Conference of Music Librarians in Warsaw in October 1996. The aim of the paper is to show the usefulness of the Internet and its application to specific needs of music librarians. The possibilities of the use of the Net are generally described: e-mail, newsgroups, document delivery (FTP), remote log-in, WWW-browsers, and gopher. Electronic access to library catalogues (OPACs) within the existing computer systems has been presented with the case study of the academic library of Welsh University at Aberystwyth. Interlibrary document delivery has also been briefly discussed. WWW-browsers have been described in detail as well as the ways to gain access to electronic library catalogues, useful searching engines and datascources. Commercial and free of charge music databases available on the Internet are described and discussed. Finally, interesting sites for music librarians are presented and evaluated.

Bogumił Skoczyński: Selection models of general library collections

Kinds and objectives of selection - preselection, immediate selection (before incorporation of books and periodicals to the collections); secondary and retrospective selection (weeding). Goals of selection - economic rationality, avoidance of collecting useless material, diminishing costs of storage, rational storage policy of the bookstock. Theoretical model of selection and preselection. Selection and global acquisition policy. Priorities in selection. Selection procedures - general rules in selection, selection control, further displacement of the selected material. Controversies in selection - new classifications (new subjects), language of the publication, original version vs. translation, the size of the edition, peculiar publishers (e.g., Polish publishing houses abroad). Instead of conclusion - each universal library creates its own particular selection model based on fixed rules described in the article.

Bogumił Skoczyński, Jadwiga Grysa: French multimedia libraries (médiathèques) - the key to the knowledge and culture of the 21st century.

Different understanding of the notion "multimedia library". The time of origin of the multimedia libraries in question. How do the French librarians see the objectives to be fulfilled by multimedia libraries. The structure of the users of multimedia libraries. An attempt at drawing up the Charter of the Multimedia Library (*Chartre pour la Médiathèque*). The organisation of work of multimedia libraries as seen from the personnel involved. The organisation of work as seen from the users. Specific problems of document acquisition (wide